

[B] **TWEE ROMANS VAN SIPKO MELISSEN**

In 1985 debuteerde Sipko Melissen (1941) met de dichtbundel *Gezicht op Sloten*, die geen vervolg kreeg. In 1997 verscheen zijn eerste roman: *Jonge mannen aan zee*, waarvoor hij de Anton Wachterprijs kreeg. Het boek viel vooral op door een geraffineerde compositie: Melissen gebruikte twee verhalen door elkaar, die aan het eind samenkomen. Deze techniek vindt men opnieuw in zijn recentste romans: *Een kamer in Rome* (2012) en *Oud-Loosdrecht* (2014). De eerstgenoemde roman werd goed ontvangen, al was er kritiek op wat men zag als ijdel vertoon van zijn literaire kennis. Nu heeft Melissen als ik-verteller van *Een kamer in Rome* een vijftientigjarige letterenstudent aan de UvA gekozen, Daniël, die bovendien lid is van het elitaire dispuut Finnegan (naar Joyce): zo iemand wil graag zijn eruditie ventileren. Zijn nuchtere vriendin Carola krijgt echter genoeg van Daniël's preoccupatie met literatuur en verbreekt hun relatie: de antithese tussen realiteit(sbesef) en fictie is het thema van de roman.

Van Carola's moeder krijgt Daniël *Een tuin in Toscane* (1984), een kleine roman over het verblijf in een Toscaanse villa van een oude Amerikaanse dichter, Bret, en een jonge Nederlander, Titus. Als Bret vertrekt, laat hij een zogeheten "virtuele" novelle achter, waarin hij Dorian Hope heet en verliefd is op de jongen: beiden komen om bij een crash van Breta's auto. Het boekje is in 1984 gepubliceerd door Alle Waterink, die alleen als Toscaans schilder te boek staat. Daniël besluit deze man op te zoeken. In zijn rugzak zitten de gedichten en brieven van John Keats (1795-1821) en een biografie van de schilder Joseph Severn, die de door tuberculose getroffen dichter op zijn reis naar Rome vergezelde, tot het eind toe. De roman ontwikkelt zich dus langs twee hoofdlijnen: Daniël probeert Waterink te vinden en tegelijk Keats' leven en werk te doorgronden. Er is zelfs een derde lijn, als Daniël besluit zijn eigen reisverhaal in de hij-vorm te herschrijven, met inhoudelijke veranderingen (realiteit versus fictie).

Als Daniël het adres van Waterink heeft gevonden, verneemt hij dat die in het ziekenhuis van Siena ligt. Zijn informant, Federico, regelt een bezoek voor hem aan de schilder, maar die blijkt doodziek: Daniël durft hem geen vraag te stellen. Als

hij de stiefvader van Waterink spreekt, Nanni (schilder en literatuurkenner), zegt die dat de roman helemaal niet van zijn stiefzoon kan zijn. Hij heeft een andere kandidaat op het oog: hij gaat uit van de excentrieke naam Dorian Hope, die onmiskenbaar naar *The Picture of Dorian Gray* (1890) van Oscar Wilde verwijst. Een man met de naam Hope dook in de jaren twintig enkele malen op als literaire fraudeur. Hij heette eigenlijk Fabian Lloyd en was een neef van Wilde. Rond 1980 zou hij de roman geschreven kunnen hebben: hij kwam in handen van Waterink, die de Engelse tekst vertaalde en onder zijn eigen naam publiceerde. Daniël is geneigd deze reconstructie van Nanni te geloven (zoals bijvoorbeeld ook de critica van *Trouw*, Jann Ruyters, doet), maar aarzelt toch weer als hij Federico spreekt. Die schetst een negatief beeld van Nanni: hij schilderde, maar lang niet zo goed als Alle en de boeken die hij zou schrijven verschenen nooit. Dat Nanni in Waterink niet de auteur van de roman zag, berustte op onvervalste jaloezie. Daniël weet niet goed meer wie hij moet geloven: hij haakt aan bij de theorie van Keats over 'Negative Capability': de bereidheid van de lezer om onzekerheid te aanvaarden. Hij vertrekt met de bus van Siena naar Rome, waar hij met zijn vriend Nout een kamer zal delen. Daniël is net zo oud als Keats toen die, in dezelfde stad en met hetzelfde uitzicht op het Campo dei Fiori, in zijn huurkamer stierf. Hij neemt zich voor met Nout bloemen te leggen bij het graf van Keats. Dat is meer dan een eerbewijs voor de bewonderde dichter: het is een tribuut aan de literatuur zelf.

Verteller en hoofdpersoon van *Oud-Loosdrecht* is Wijnand Brandt, zestig jaar oud, sinds enige tijd fulltime auteur. De relatie met zijn uitgeverij is verstoord: Duco Deen, zijn redacteur, constateert dat zijn romans slecht lopen. Veel vertrouwen in zijn nieuwe boek, *Oud-Loosdrecht*, heeft hij ook niet. Deen vindt dat Wijnand steeds dezelfde boeken schrijft. Zij gaan over oudere mannen die terugkijken op de seksloze vriendschap(pen) uit hun jeugd: het zijn "gemankeerde lovers" en daar houden lezers niet van. (Ironisch is dat Deen hiermee de romans van Melissen zelf perfect typeert, inclusief de onderhavige!) Als Wijnand op een zaterdagmiddag door Amsterdam loopt, ziet hij in de sociëteit Arti et Amicitiae allerlei collega-auteurs. Er is kennelijk

sprake van de nieuwaarsreceptie, waarvoor hij niet is uitgenodigd en hij begrijpt wat dit betekent. Het liefst had hij een steen door de ruiten gegooid, maar hij kon zich beheersen.

In deze scène (waarmee de roman opent) komt het belangrijkste thema naar voren: het beheersen van emoties. Recentelijk had Wijnand ook een conflict met zijn partner Eric: die was vertrokken nadat hij zijn vriend op overspel had betrapt. Misschien dat deze "vechtrelatie" de kern zou kunnen zijn van Wijnands nieuwe roman, *Een tragedie in de Achterhoek*, waarbij zijn vriend Abe Stam hem wil helpen. Wijnand volgt een cursus over Seneca, die door Abe, hoogleraar antieke filosofie, wordt gegeven. Hij behandelt enkele werken van de Romeinse stoïcus: zijn brieven, maar ook een tragedie als de *Medea*, een huwelijksdrama, dat een schok van herkenning voor Wijnand moet zijn. Na de cursus nodigt Abe Wijnand uit voor een nachtelijk spaghettifeest bij hem thuis, op het Bickerseiland, aan de overkant van het IJ. Er volgt geen gesprekje, zoals anders, want Abe moet meteen weg.

Wijnand begint vervolgens aan een wandeling naar het Centraal Station, vanwaar de pont vertrekt. Het verslag van zijn wandeltocht heeft de vorm van een raamvertelling met binnenverhalen. Die gaan over zijn recente scheiding van Eric, maar vooral over de langdurige vriendschap tussen Wijnand en Abe: die komt in twee verhalen met auctoriaal perspectief aan de orde, uit twee verschillende perioden, afkomstig uit de afgekeurde roman *Oud-Loosdrecht*. Het "oerverhaal" over hun relatie gaat over hun gymnasiumtijd in Hilversum: zij roeiden en zwommen in de nabije plassen van Loosdrecht. Wijnand was verliefd op Abe, maar wist dat die op meisjes viel en zijn liefde niet kon beantwoorden. Een verandering in deze complexe situatie had zich nooit voorgedaan.

Zonder onderbrekingen van zijn wandeling zou Wijnand veel te vroeg bij Abe arriveren. Daarom bezoekt hij kroeg na kroeg, waar hij een glas of zelfs een fles wijn bestelt. Hij heeft dan ook de mogelijkheid om passages uit het brievenboek van Seneca, bewaard in zijn rugzak, te lezen. Wijnand (her)vindt een brief over de geest die af toe ontspanning nodig heeft. Seneca beveelt daarin aan om te wandelen of een boottocht te maken. In dit verband noemt hij ook het drinken van wijn,

waardoor zorgen kunnen verdwijnen. Die functie heeft het drinken stellig voor Wijnand, maar de zeker twintig bestellingen die hij doet, behoren voor de lezer tot de “storende herhalingen”. Onderweg stuit hij op drie ronddwalende Sicilianen (een scène die lijkt ontleend aan *Het dwaallicht* van Elsschot): hij neemt hen mee naar zijn favoriete dranklokaal en trakteert hen op een fles wijn van hun eigen streek.

Als hij uren later, verhit door de wijn, het huis van Abe bereikt, is het daar al druk. Menigeen klampt hem aan en vraagt naar zijn nieuwe roman of naar zijn langdurige vriendschap met Abe. Wijnand bekent dat hij al vroeg op hem verliefd was, maar dat Abe op signalen in die richting nooit had gereageerd. Abe reageert geprikkeld op deze halve beschuldiging. Wijnand wil het niet tot een echt conflict laten komen en vertrekt naar huis. Even later komt Abe hem achterna om hem zijn vergeten rugzak brengen. Ondanks hun twist omhelzen zij elkaar, als de broers in het slot van de *Thyestes* van Seneca.

Er zijn duidelijke overeenkomsten tussen *Oud-Loosdrecht* en *Een kamer in Rome* (en vorige romans van Melissen). Die betreffen in de eerste plaats de compositietechniek: verhalen worden door elkaar verteld, de chronologie wordt opzettelijk doorbroken. Maar er is toch een verschil: in *Oud-Loosdrecht* wordt teruggegrepen op eerder geschreven teksten, terwijl in *Een kamer in Rome* Daniël nieuwe versies ontwerpt van al vertelde verhalen. In de tweede plaats gaat het om de intertekstualiteit: in *Een kamer in Rome* wordt steeds verwezen naar de poëzie van Keats, in *Oud-Loosdrecht* is Wijnand bezig met het werk van Seneca en daarmee ook met door hem in zijn brieven genoemde filosofen als Plato en Aristoteles. Mede daardoor is *Oud-Loosdrecht* een inhoudsrijke roman, die evenwel vanwege de reeds genoemde zwakkere punten niet het niveau van zijn directe voorganger haalt.

RUDI VAN DER PAARDT

SIPKO MELISSEN, *Oud-Loosdrecht*, Van Oorschot, Amsterdam, 2014, 199 p; *Een kamer in Rome*, 2012, 265 p.